

ISBN: 978-975-9049-09-6

©Balıkesir Üniversitesi

Motif Vakfı Yayınları No:12

Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Editör

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Redaksiyon

Prof. Dr. Mehmet AÇA

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Kapak Tasarımı

Yrd. Doç. Dr. Nuray GÜMÜŞTEKİN

Sayfa Tasarımı ve Düzeni

Öğr. Gör. Barış AKSU

İstanbul 2012

Yayımlanan bildirilerin dil, imla ve ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

MUĞLA'DA KONARGÖÇER YAŞAM VE YAYLACILIK GELENEĞİNİN İZLERİ*

The Traces of Transhumance Tradition and Nomad Life in Muğla

Mehmet Naci ÖNAL** - Aysun DURSUN***

ÖZET

Göç, ekonomik, siyasi, sosyal, çevresel (ekolojik) veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun süreli, geri dönüşü veya sürekli yerleşimi amaçlayan bir yer değiştirme hareketidir. Yaylacılıkta ise insanlar daha çok, kısa mesafelerde kendilerine ait olan hayvanların mevsimsel hareketi yanında, kimi zaman da zirai işler yapıp yaz aylarında yüksek meralara, kış aylarında alçak vadilere göç ederler. Bu hareket coğrafik, toplumsal ve kültürel bazı sonuçları da beraberinde getirir.

Türkler, tarih boyunca ekonomik, siyasi, toplumsal sebeplerle çeşitli coğrafyalara göç etmişlerdir. Orta Asya'dan Anadolu'ya yerleşen ve geçimlerinin büyük bir kısmını hayvancılık yaparak sağlayan Türkler, yüzyıllar süren konargöçer yaşam tecrübesinden bir anda vazgeçememiş, Anadolu'ya yerleştikten sonra da yazın yaylalara, kışın kışlaklara taşınmışlardır. Bu yer değiştirme hareketi biraz da yaşam biçiminin beraberinde getirdiği zorunluluktur. Yaylacılık geleneği, Muğla'da da uzun yıllar devam ettikten sonra teknolojinin gelişmesi, Yörük ailelere mensup çocukların eğitiminin devamlılığına önem verilmesi ve nesiller arası yaşam şartlarının değişmesi gibi nedenlerle günümüzde önemli ölçüde işlerliğini kaybetmiştir. Kimi ilçe, belde ve köylerde sınırlı kalsa da göçer evli olmak ve yaylacılık geleneğinin izleri Muğla'da görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Muğla ve çevresinde yapılan derlemelerde konargöçer yaşamın geçmişteki ve günümüzdeki durumunu gözler önüne sermek, geleneğin ayrıntılarını belirlemeye çalışmak ve bunların kendi sosyal, kültürel ortamlarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Muğla, yayla, göç yolları, gelenek, göçer evli

ABSTRACT

Immigration is a change of location act that aims for short, medium or long term, irreversible or permanent placement from one place to another because of economic, political, social, environmental (ecological), or individual reasons. In transhumance, people mostly immigrate to high pastures in summer time and to low valleys in winter doing some agricultural work along with moving their livestock seasonly in short distances. This movement causes some geographical, social and cultural consequences.

Turks throughout history migrated to different places because of economic, political and social reasons. Turks who migrated from middle Asia to Anatolia and made a living mostly out of livestock didn't give up their agelongtranshumance life style at the very time and they lived in alpine pasture in summer and in overwintering in cold season. This replacement action is the necessity that this way of life brings. Tradition of transhumance in Muğla, after having continued

* Bu çalışma 107K060 No'lu TÜBİTAK Projesi ile desteklenmiştir.

** Doç. Dr. , Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, onaci@mu.edu.tr

*** Arş. Gör. , Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, adursun@mu.edu.tr

for many years, has lost its significance today since nomad families give importance to continuity of their children's education and due to the development of technology. The traces of transhumance tradition still can be found in districts, towns and villages in Muğla.

The purpose of this study is to show the context of transhumance life in the past and today in Muğla and to identify the details of the tradition along with its social and cultural environment.

Key Words: Muğla, highland, immigration paths, tradition, nomad

GİRİŞ

Göçer evlilik, yarı göçer evli ve tam göçer evli (Ögel 1991: 23-44) olmak üzere iki şekilde yapılan bir yer değiştirme hareketidir. Bu yer değiştirme hareketi, kış ve yaz mevsimlerinde belirli zaman aralıklarında yapılır. Yayla mevsimi ilkbaharda başlayıp sonbaharın sonuna kadar devam eder. Yayla veya yaylak sözcüğü kışlak sözcüğünün karşıtı olup yazın ikamet edilen yer anlamına gelir (Ögel 1991: 23-24). Konargöçer yaşam biçiminde kışın kışlağa göç edilir. Bu gelenek, Muğla'da yüzyıllardan beri devam etmektedir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden öğrendiğimize göre, kendisinin Muğla'yı ziyareti sırasında Fethiye/Seki yaylasındaki Yörüklerle karşılaştığı anlaşılmaktadır (Evliya Çelebi 2005: 138).

1882'de Osmanlı nüfusunun kabaca %30'u göçer evlidir (Karpas 2009: 128). Muğla'da göçer evliler, XIX. yüzyıla kadar tam göçer evli, daha sonra yarı göçer evli bir yaşam sürmüşlerdir. 1932 yılında Yusuf Ziya Demircioğlu'nun konusunu gerçek yaşamdan almış olduğu "Boş Beşik ve Akkuş" adlı romanında, Muğla'da konargöçer yaşamın izlerini buluruz. Kitapta anlatılanlarla örtüşen bölge derlemeleri geçmişte yatuk (yerleşik) ve Yörük arasındaki yaşam farklılıklarını da vermektedir. Göçer evli yaşam sürenler, 1800'lü yıllarda Anadolu'nun her tarafında yurt tutmuş ve o bölgelerden dostlar edinmişlerdir. Yörükler, düğünlerine bu bölgelerden dostlarını çağırılmışlardır. Adı geçen eserde genel olarak Yörüklerin yerleşiklere, yerleşiklerin de Yörüklere yaşam biçimi nedeniyle mesafeli oldukları söylenebilir.

Yörük Beyinin bebeği, devenin üzerindeki beşikten bir kartal tarafından kapılıp götürülür. Başlarından geçen bu felaketin ardından Muğla'nın Ula ilçesine bağlı yerleşilen köyün adı Kıroba olur. Bir zaman sonra köyün adı değişir. Şimdiki adı Karaböğürtlen olan bu köyün sakinlerinin 1850'li yıllardan sonra yerleşik hayata geçtikleri tahmin edilmektedir (Demircioğlu 1932).

Ortaca ilçesi Karadonlar köyü sakinlerinin ataları 1880'li yıllarda köye yerleşmişlerdir. Köyün civarındaki dağın adı, oymağın adı, köyün adı "Karadonlar"dır. Ailenin en yaşlı üyesi 1328/1912 doğumlu Mehmet Karadon atalarının Yörük olduğunu, çok büyük sürülerinin bulunduğunu, eskiden toprağın kıymetli olmadığını, sürünün daha önemli olduğunu anlatmıştır. 1950'li yıllardan, suni gübreden sonra toprağın yüzüne bakıldığını Yörük için her tarafın onun gezdiği toprak olduğunu, bu yüzden toprağa değil, sürüye önem verildiğini belirtmiştir (Önal 2003: 220).

Muğla'da 24 Oğuz boyunun hatıraları köy adlarında yaşatılmaktadır. Bu köyler, Milas'a bağlı Avşar, Kavaklıdere'ye bağlı Çavdır, Fethiye/Seki bucağına bağlı Kınık, Fethiye/Kemer bucağına bağlı Düger, Fethiye/Eşen bucağına bağlı Dodurga'dır. Kayı boyundan geldiği bilinen Zorlar köyü de bu örnekler arasında sayılabilir (Önal 1999).

Ayrıca Muğla şehir merkezinde yazın Karabağlar yaylasına göçülür ve güzün Muğla'ya geri dönülür (Dereli 2008: 62). Muğla merkez Muratlar, Yatağan ilçesinin Katrancı ve Gökgedik köylerinde ve özellikle Fethiye'de yarı göçer evli yaşam devam etmektedir. İlçede pek çok köy ve yayla aynı adı taşımaktadır. Karaçulha Köyü / Karaçulha Yaylası, Patlangıç (Mahalle) / Patlangıç Yaylası, Zorlar Köyü / Zorlar Yaylası gibi (Muğla İl Yıllığı 2003: 100). Burada ikamet eden kişiler yazın yaylaya çıkma geleneğini sürdürmektedirler.

Bu çalışmada devam eden yarı göçer evli yaşam dikkate alınarak Muğla'da yaylaya göç zamanı, göç hazırlığı, göç yolları, yurt tutma, yaylada kalınan sürede orada yapılan işler, yayla yaşamında bireyler arasında komşuluk, dayanışma ve yayla şenlikleri, zaman içerisinde yaylacılık geleneğinin kayboluşu gibi konular üzerinde durulmuştur.

GÖÇ ZAMANI

Yörükler göç zamanını belirlemek için doğaya başvurmuşlardır. Kimine göre Nevruz (21 Mart) (Dirlik 1938), kimine göre Mart ayı (cemre düştüğünde) (Kaya 1941), kimine göre Hıdırellez (6 Mayıs) (Kiriş 1954), kimine göre ekilen sebzelerin fide vermesi (Arıkan 1932) göçün başlama zamanına işaret etmektedir. "Kış bitince, baharın ilk günleri, otlar cücüklenmeye, ağaçların yaprakları pürçüklenmeye başlayınca göç zamanının geldiği anlaşılır. Aksakallı Türkmen dedesi obanın ihtiyar heyetini çağırır, kara çadırda toplanırlar ve 'Ak keçi, kara keçi yine geldi yaz göçü' derler ve yaz göçüne karar verirler"(Kıvrak 2008: 22).

Göç takviminin doğru ayarlanması son derece önemlidir. Çünkü vaktinden önce yaylaya çıkış hem insanların hem de hayvanların ölümüne sebep olabilmektedir. Bu durumla ilgili bir memorat Fethiye'de şu şekilde anlatıla gelmiştir: "Yörük Bey'i mart dokuzundan önce yaylaya çıkalım demiş. Yaylaya çıkmışlar, bir yağmur yağmış ve dokuz çocuğu ile sekiz yüz keçisi ölmüş. Yörük Bey'inin anası oğlunun yakasına yapışmış ve şöyle demiş: 'Mart dokuzunu yaz mı sandın / Dokuz çocuğu az mı sandın?'(Dirlik 1938).

Yatağan'ın Katrancı köyünden M. Karaoğlu, yayladan dönüşün Ekim sonuna kadar sürebildiğini yine aynı köyden kaynak kişi R. Arıkan da Eylül ile Kasım ayları arasında olduğunu söylemiştir (Arıkan 1932; Karaoğlu 1928). Muğla-Denizli yolu üzerindeki Muratlar köyünden kaynak kişi S. Kaya yayladan Eylül-Ekim gibi geri döndüklerini ifade etmiştir. Sonbaharda "göç çiçeği" adı verilen sarı ve uzun bir çiçek çıktığında, geriye göç etme zamanın geldiğine işaret olarak kabul edilir.

GÖÇ HAZIRLIĞI

Yörükler, kıştan çıkar çıkmaz yaylaya göç etmeyi düşünürler. Komşu obalarla fikir alışverişi yaparlar ve göç gününü kararlaştırırlar. Göç edilecek gün kararlaştırıldıktan sonra obada büyük bir sevinçle yediden yetmişe herkes göç için hazırlığa başlar. Bu hazırlık insanları olduğu kadar hayvanları da kapsar. Yörük kızlarından biri katar başı seçilir, develer zillerle-kilimlerle süslenir, katarlar oluşturulur ve şarkılarla türkülerle göç yolu aşılır (Dirlik 2000: 9-11), (Yalman [Yalgın] 1993: 189-192).

Muğla'da konargöçerlerin geçmişte gerek kendilerini, gerekse de hayvanlarını büyük bir özen ve dikkatle göçe hazırladıkları derlenmiştir. Bu hazırlıklar yanlarında götürcekleri eşyalardan çadırlara, hayvanların katar haline getirilmesine kadar her şeyi kapsamaktadır (Kiriş 1954).

MUĞLA'DA GÖÇ YOLLARI

Geçmişte bir yerden bir yere gitmek çok kısıtlı imkânlarla gerçekleştirilirdi. Yörükler adlarından da anlaşılacağı üzere bu mesafeleri yürüye yürüye aşarlardı. Bu zorlu yolculukta hayvanlar, özellikle katır, at ve develer onların en büyük yardımcılarıydı. Konargöçerler genellikle altı saat süren bir yolculuktan sonra mola verir, develerin yüklerini indirir, hem kendileri hem de hayvanlar obanın büyükleri tarafından önceden bilinen mevkilerde (Gonalga Yeri/ Gonak Yeri) konaklardı (Dirlik 2000: 10; Eröz 1991: 86-88).

Muğla merkezde yapmış olduğumuz derlemede kaynak kişi Hüseyin Kiriş yayla göçünde Milas'tan Denizli'ye kadar sürülerin peşlerinde yaya olarak gittiklerini, çadırlarını ve diğer eşyalarını yük yük hazırlayıp develere sardıklarını, ondan sonra develeri arkası arkasına sıralayıp yola devam ettiklerini anlatmıştır. Develerin ardından keçi sürülerinin, hayvan sürülerinin, hemen ardından da kendilerinin bir katar oluşturduğunu bunun kendisine gurur ve mutluluk verdiğini ifade etmiştir (Kiriş 1954).

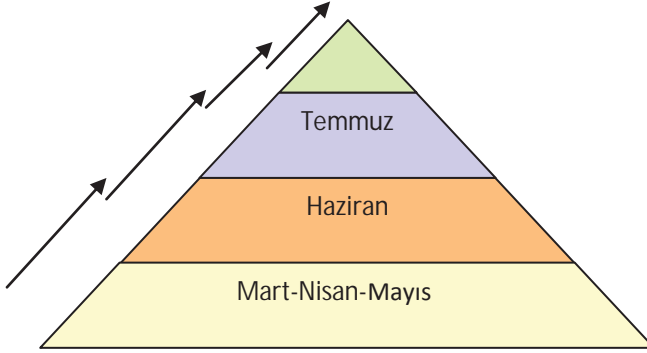
Eskiden Fethiye'nin Seki yaylasına giden yollar patika olduğu için, göçler büyük göç ve küçük göç olmak üzere ikiye ayrılırdı. İşi acele olan ve baharda çift sürenler sıraya bakmaksızın yaylaya göçerler, buna küçük göç denilirdi. Sırası geldiğinde bütün köyün göçmesi ise, büyük göç olarak adlandırılırdı. Yayla yolunun darlığından ve konak yerlerinin elverişsiz olmasından dolayı çok sıkıntılar çekildiğinden göç yolculuğu sıraya konurdu. (Dirlik 2000: 10). Göç zamanı geldiğinde köylerde tellallarla duyurular yapılarak "filan gün, filan köy göçecek" diye haber verilir. Böylece yayla göçleri sorunsuz bir şekilde yapılırdı (Dirlik 1994-1995).

Yatağan ilçesi Gökgedik köyü sakinlerinden H. Bayram yayla göçünün kendi köylerinden - Muğla'nın merkez dağlarından olan - Yılanlı'ya olduğunu (Bayram 1339), Yatağan ilçesi Katrancı köyünden olan kaynak kişi M. Karaoğlu ise Katrancı köyünün yaylasına gittiklerini ifade etmiştir (Karaoğlu 1928).

Milas'taki göç yolu Muğla üzerinden Yılanlı Dağından Denizli'ye gider ve aynı güzergâhtan geriye dönülürdü (Kiriş 1954).

Fethiye ilçesi'nde bulunan 84 köyden 63'ü yaylacılık faaliyetlerine katılmaktadır. Ayrıca 10 köy de yaylada kurulmuştur. Fethiye ilçesi'nde oturanların bir kısmı da yaylacılık faaliyetlerine katılmaktadırlar (Güner ve Ertürk 2005: 147-148). Fethiye'de yapılan bu göçler önceden belirlenen güzergâhlar üzerinde yapılırdı. Bu güzergâhlardaki mevkilerin isimleri şöyledir: Deve Çökeği, Köprübaşı, Muğla Makası, Pazaryeri, Zincirli Kuyu, Çalica Sarnıcı, Karaçulha Sarnıcı, Dont Çeşmesi, Mut Mersin'i, Çırpı Çeşmesi, Mungen Çeşmesi, Mungen Mezarlığı, Karagedik Hanı, Menekiş Alanı Hanı, Kemer Köprüsü, Kavaklı Hanı, Tesbili Konak, Paşa Hanı, Sıra Muarlar, Deniz Muarı, Naldöken Hanı ve Sarnıcı, Kaya Yolu Sapağı, Daydur Hanı ve Sarnıcı, Baş Geçit, Alaman Ağa Hanı, Karabel, Urluca Çeşmesi, Urluca Köprüsü, Zorban Suyu ve Çınarı (Dirlik 1994-1995).

YURT TUTMA

Konargöçerlerin Yaylaya Çıkışı ve Yurt Edinişi

Yaylacılık eskiden Mart 9 dedikten sonra başlardı. Mart ayında sürüleri ile birlikte insanlar göçer evli düzeneğinde yaylanın zirvesine doğru çıkarlardı. Mart-Nisan-Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ayları aynı zamanda dağların doruklarına çıkışın aşamaları demekti. Konargöçerler, havanın ısınmasına bağlı olarak yazın en sıcak ayı olan Ağustos ayında sürüleriyle beraber dağın zirvesinde olurlardı. Mart ile Ağustos arası ısıya göre yaklaşık yirmi, yirmi beş günde bir, bir yukarı doğru çıkılırdı. Her çıkılan yere yerleştiklerinde bu yere “yurt” denirdi. Zirveye kadar beş altı kez yeniden yurt tutulurdu. Her bir yurt tutuş sırasında o yörenin otları hayvanlar tarafından otlandıktan sonra bir üst yurda göçülürdü. Aynı şekilde yayladan dönüşte de bir yurttan diğerine kademe kademe inilirdi. Bir hayvanın beslendiği yer, satılırken onun değerini belirleyen temel etkenlerden biriydi. Bir kişi, hayvan satın alacak olduğunda hayvanın hangi dağda otlandığını öğrenir, alışverişini ona göre yapardı (Balcı 1960, Kıvrak 1960).

Muğla merkezinde oturanların yazın göç ettikleri Karabağlar Yaylası'nda evlerinin bulunduğu küçük arazi parçalarına “yurt” dediklerini ve yurtların ailelerin lakaplarıyla anıldığını anlatan T. Dereli, çocukluk yıllarında kendi oturdukları yurda ‘Seyreklerin Yurdu’ dendiğini ifade etmiştir. Bu adın Dede Korkut Hikâyeleri'nde bir öykünün kardeş olan iki kahramanı Egrek ve Segrek'ten, Segrek'in adı olabileceğini düşündüklerini anlatmıştır (Dereli 2008: 62-63).

Bir oba, yurt tuttuktan sonra çadırlarını kurar, hayvanlarını araziye yayar, kısacası o yurda konardı. Eskiden kıl çadırı Yörük kadınları kirmanlarda dokurlardı. Bu dokumalar beş ya da yedi parça olurdu. Dokuması biten çadırlar, düz yere serilir, ardından altına bir direk sokarak iki arkadaşı karşılıklı tutup çadırı döverlerdi. Dövülen çadır önce serilir, ardından beş altı genç tarafından dikilirdi. Çadırı kuran gençler altında toplanır, bir tane oğlak kesip hep beraber yerlerdi. Daha sonra çadırın altında Kuran da okuturlardı (Kiriş 1954).

Konargöçerler kondukları araziye hem verdikleri isimlerle hem de yerleşim biçimleriyle sahiplenirler, gerçek anlamda toprağın “yurt”laşmasını sağlarlardı. İkamet ettikleri çadırları bir bina yapar gibi zahmet çekerek ancak büyük bir ustalıklarla ayağa kaldırırlardı.

YAYLADA YAPILAN İŞLER

Konargöçerler, yaylada hayvanlarının yayılması, sebze, tütün, tahıl ekimi (arpa, buğday çok az çavdar), süt sağımı, süt ürünlerinin yapılması ve kış hazırlıkları (sebze kurutması, bastırma [turşu], salça yapımı vs.) gibi çeşitli günlük işlerini sürdürürler (Arıkan 1932; Bayram 1339; Karaoğlu 1928; Kaya 1941; Topaloğlu 1916).

Eski Türklerde koyun, keçi, at, deve, öküz sürüleri vardı. Dede Korkut kitabında geçen at, koyun ve deve sürüleri geleneğin Anadolu'ya taşındığına işaret eder (Gökalp 1974: 335). Muğla'da da hayvanlar konargöçer yaşamın vazgeçilmez unsurudur. Kaynak kişiler, göç yolunda yanlarında bulunan hayvanların daha çok keçi, koyun, sığır, at ve katırdan oluştuğunu az sayıda develerinin bulunduğunu anlatmışlardır (Arıkan 1932; Bayram 1339; Karaoğlu 1928). Bu hayvanlar içerisinde kısırakları koruyan "öğrek" adlı aygırın son derece kıymetli olduğunu ve bu aygırın, kısırakların arasına başka hayvan sokmadığını, canavar (kurt) bile gelse kısırakları koruduğunu belirtmişlerdir (Bayram 1339).

Yaylada hayatın erken başladığı, günün ilk saatlerinde uyanan Yörüklerin sabah saat 06. 00'da sürüyü dağa götürdükleri, bir süre sonra dağdan gelip hayvanları biraz dinlendirdikten, onlara sularını ve yemlerini verdikten sonra hayvanları tekrar dağa çıkardıkları, bu uygulamanın havalar sıcak olduğundan sadece yazın günde iki kez yapıldığı anlatılmıştır (Kiriş 1954).

Konargöçerlerde hayvanlar bir Yörükün hayatını devam ettirmesi için olmazsa olmazlardandır. Dolayısıyla hayvanların sağlığı, bakımı ve beslenmesi büyük önem taşımaktadır. Hayvanlar, konargöçerlerin birincil geçim kaynağı olduğundan yayla kültüründe gündelik yaşamın da belirleyicisi konumundadırlar.

YAYLADAKİ KOMŞULUK, DAYANIŞMA ve YAYLA ŞENLİKLERİ

Yaylada yapılan her iş, gayret içinde büyük küçük herkesin desteğiyle gerçekleştirilirdi. Gerek göç hazırlığı sırasında, gerek göç ederken ve gerekse yurt tuttuktan sonra her işin bir sahibi olurdu. Çocuklar ve yaşlılar da bu imeceye katılırlardı (Yalman [Yalgin] 1993: 190).

Eskiden yaylaya çıkan aileler yedişerli olarak eşleşirlerdi. Yedi aile kendi aralarında yayladaki hayvanları sağlarlar ve sütlerini eşit olarak paylaşırlardı. Çocuk annesine sormuş: "Bizim beş yüz koyunumuz var, komşumuzun elli koyunu var. Neden sütleri eşit üleşiyoruz?" Annesi oğluna: "Keçilerimizin yünü bizim, eti bizim ama emeklerimiz ortak" demiş. Yaylada ailelerin kendi aralarında sosyal bir dayanışmanın yanında, zengin yoksul gözetmeksizin ödek (imece) usulü ile iş bölümü yaptıkları görülmüştü (Dirlik 1938). Herkes birbirine destek olur, kimse kimseden yaptığı bir iş karşılığında para almazdı (Karaoğlu 1928).

Yayla kültürünün günümüze kadar devam edebilen ritüelden biri de yayla şenlikleridir. Bu şenlikler Köyceğiz'de iki ayrı yerde sürdürülmektedir. Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen yayla şenlikleri "Ağla Köyü Ereni ve Mahya Şenlikleri" (Karaağaç 2006: 495), ile "Sandıraz Dağı ve Çiçek Baba Şenlikleri" olarak adlandırılır. Yıllardır süregelen bir alışkanlıkla çevre köy, kasaba ve şehirlerde ikamet eden herkes önceden sözleşmiş gibi bu şenliklere katılır. Bu şenliklerin her iki erende de benzer şekilde yapıldığı görülür. "Ağla Köyü Ereni ve Mahya Şenlikleri"nde ikinci Ağustos ayının ikinci perşembesinde yaylaya çıkıldığı, "Sandıraz Dağı ve Çiçek Baba Şenlikleri"nde de Ağustos

ayının son perşembesinde, birbiriyle haberleşmeden şenlik için zorlu yolları aşıp ailece dağın zirvesine gelmektedirler (Önal 2003:104-106).

YAYLACILIK GELENEĞİNİN KAYBOLUŞU

31. 08. 1956 tarih ve 6831 No'lu kanunla orman arazilerinin korunmaya alınması sonucu, özellikle keçi sürüleri olan Yörükler artık sürüler halinde keçi besleyemezler. Göçer evli olan yaşam biçimi bu kanunla önemli bir değişikliğe uğrar. Yerleşik olan köylerde sürüler azalır.

Muğla'da yaşayan Yörüklerin büyük bir çoğunluğu, uzun yıllar yaylak ve kışlaklarda yaşadıkten ve yaylacılık geleneğini devam ettirdikten sonra yaşam koşullarının değişmesi, çocukların eğitimlerinin devamlılığına önem vermeleri, başka sektörlerde iş bulabilmeleri gibi nedenlerle konargöçerlikten vazgeçip yerleşik düzene geçmişlerdir.

Yapmış olduğumuz derlemelerde kaynak kişi geleneğin kayboluşunu üzümlere anlatmıştır. Bu durumun hayat şartlarının değişmesine bağlı olduğunu ifade ederek geçmişte bir ailenin üç yüz beş yüz hayvanı olduğunu, ancak günümüzde kimsenin bu zorlu mesleği yapmaya yanaşmadığını belirtmiştir (Kiriş 1954).

Muğla merkez Muratlar köyünden S. Kaya da eskiden "konargöçer Yörükler" in develerle Marmaris'ten 12-13 ev olarak geldiklerini ancak yaklaşık otuz senedir gelmediklerini ve köyde de yaylacılığın bitmek üzere olduğunu belirtmiştir (Kaya 1941).

Günümüzde yaylacılık faaliyetlerinin en çok görüldüğü Fethiye'de 1970'li yıllardan itibaren sulama sisteminin yaygınlaşması, ulaşım olanaklarının artması ve ticaretin gelişmesi gibi etkenlerle seracılığın, 1990'lı yılların başından itibaren turizm sektörünün gelişmesi nedeniyle otlak hayvancılığına dayalı yaylacılık faaliyetleri eski önemini kaybetmiştir (Güner ve Ertürk 2005: 145).

SONUÇ

Konargöçer yaşam tecrübesi ve yaylacılık geleneği, Türklerde yüzyıllar öncesinden süregelen bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçimi, Muğla'da değişikliğe uğramakla beraber devam etmekte, pek çok sosyoekonomik sonucu da doğurmaktadır. Geçmişte Muğla'da kıyılarda yer alan arazilere önem verilmezken yaylak arazilere daha çok değer verilirdi. Yörükler, kıyılarda yer alan, ekip biçmeye elverişli olmayan toprakların yerine, yüzlerini hayvancılığın ve zirai işlerin daha iyi koşullarda yapılabildiği dağlara çevirmişlerdi. Yüzyıllar boyunca yaylalarda büyük bir dayanışma ve işbirliği içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdi.

XX. yüzyılın başında Muğla'da görülen tam göçer evli yaşam biçimi, yerini yarı göçer evli bir yaşama bırakmıştır. Kıroba, Karadon Yörükleri bilinen son yerleşik konargöçerlerdir. Günümüzde yaşam koşullarının değişmesi sonucu, seracılık ve turizm gibi daha çok gelir getiren sektörlerle yönelim olmuştur. Yörede yaylacılık, yarı göçer bir biçimde azalarak devam etmektedir. Muğla'nın ilçeleri dikkate alındığında Fethiye hariç, diğer ilçe ve ilçelere bağlı köy ve yaylalarda konargöçerlik neredeyse bitme aşamasındadır. Yayla şenliklerinden birkaçı geçmiş dönemin izlerini taşımaktadır. Bunun yanında deve güreşleri, boğa güreşleri gibi etkinlikler o günlerin hatıraları olarak devam etmektedir.

İş ve üretim alanlarının çeşitlenmesi yanı sıra teknolojinin gelişmesi de yaylacılık geleneğinin yer yer bitmesine ve azalmasına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

- Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyum Bildirileri (Yay. Hzl. Tufan Gündüz), (2000), Yör-Türk Vakfı, Tarsus.
- AVCI, Bayram, (1995), *Tarih-Doğa-Deniz Diyarı Dalaman*, Yöntem Matbaacılık, Dalaman.
- DEMİRCİOĞLU, Yusuf Ziya, (1932), *Boş Beşik ve Akkuş*, Milliyet Matbaası, (Yayım yeri yok).
- DERELİ, Turgut, (2008), *Bizim Yaşadığımız Muğla*, Akare Matbaacılık, İzmir.
- DİRLİK, Ünal Şöhret, (1994-1995), FRT Yayla Yolları Dizisi.
- _____, (1997), *Fethiye'de Halk İnanışları*, Dirlik Yayınları, Denizli.
- _____, (2000), *Fethiye Atasözleriyle Deyimlerinde Hayvancılık ve Yayla Göçleri*, Dirlik Yayınları, Denizli.
- DOĞAN, M. Cihangir ve M. Said Doğan, (2005), *Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği)*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- DURKADİR, Hilmi, (1997), *İçel'de Son Yörükler-Sarıkeçililer*, İçel Valiliği Yayınları, Mersin.
- ERÖZ, Mehmet, (1991), *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Evlilya Çelebi Seyahatnamesi* (Hzl. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı), 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GÖKALP, Ziya, (1974), *Türk Medeniyeti Tarihi 2* (Hzl. Fikret Şahoğlu), Türk Kültür Yayını, İstanbul.
- GÖKBEL, Ahmet, (2007), *Anadolu'da Varsak Türkmenleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- GÜNER, İbrahim ve Mustafa Ertürk, (2005), *"Fethiye'de Yaylalar ve Yaylacılık"*, Doğu Coğrafya Dergisi, Çizgi Kitabevi, S. 14.
- KARPAT, Kemal H. , (2009), *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*, Timaş Yayınları, 3. bs. , İstanbul.
- KARAAĞAÇ, Günür, (1999), *Seydiler'den Kemer'e*, Medya Ofset, Fethiye.
- _____, (2006), *Kaunos'dan Köyceğiz'e*, Birol Matbaası, (Yayım yeri yok).
- KIVRAK, Ramazan, (2008), *Yörük Obalarımız*, Çetin Medya Grup, Ankara.
- Muğla İl Yıllığı*, (2003), Muğla Valiliği Yayınları, Muğla.
- OĞUZ, Zeki, (2004), *Yayların Özgür Çocukları-Yörükler*, Fidan Ofset, Konya.
- ÖGEL, Bahaeddin, (1991), *Türk Kültür Tarihine Giriş- Türklerde Köy ve Şehir Hayatı (Göktürklerden Osmanlılara)*, C. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÖNAL, M. Naci, (1999), *Derleme Arşivi*, Muğla.
- _____, (2003), *Muğla Efsaneleri*, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla.
- _____, (2003), "Dağ Kültü, Eren Kültü Ve Şenliklerinin Muğla'daki Yansımaları" Bilig, Sayı: 25, 99-124.
- SEYİRCİ, Musa, (2004), *O Güzel İnsanlar O Güzel Atlar- Yirminci Yüzyılda Fethiye Kırsalında Yaşam*, Derin Yayınları, İstanbul.
- SOMUNCU, Mehmet, (2005), *Aladağlar-Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- (YALGIN) YALMAN, Ali Rıza, (1993), *Cenupta Türkmen Oymakları I-II* (Hzl. Sabahat Emir), Kültür Bakanlığı, Ankara.

KAYNAK KİŞİ TABLOSU				
Soyadı ve Adı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Mesleği
Arıkan, Raziye	1932	Katrançı/Yatağan	İlkokul mezunu	Ev hanımı
Balçı, Nursel	1960	Meke köyü/Yerkesik	Üniversite mezunu	Öğretim görevlisi
Bayram, Halil	1339/1923	Gökgedik/Yatağan	Okur-yazar değil	Yağcı/Çiftçi
Dirlik, Ünal Şöhret	1938	İncirköy/Fethiye	Üniversite mezunu	Öğretmen/Araştırmacı Yazar
Karaoğlu, Mehmet	1928	Katrançı/Yatağan	İlkokul 2 sene	Çiftçi
Kıvrak, Ramazan	1960	Karaçulha köyü/Fethiye	Üniversite mezunu	Emekli Bankacı/Araştırmacı Yazar
Kiriş, Hüseyin	1954	Milas	İlkokul mezunu	Hayvancılık yapar
Kaya, Salih	1941	Muratlar/Muğla	İlkokul mezunu	Ormancılık/Çiftçilik/Çobanlık
Topaloğlu, Turgut	1916 (ö. 2001?)	Muğla	Üniversite mezunu	Eski Milletvekili